

13. SAEIMAS VĒLĒŠANU PRIEKŠVĒLĒŠANU AĢITĀCIJAS PERIODA MONITORINGS

IEVADS

Latvijas Republikas Satversmes 11. pants noteic, ka Saeimas vēlēšanas izdarāmas oktobra pirmajā sestdienā. 13. Saeimas vēlēšanas notika 2018. gada 6. oktobrī.

Likumdevējs ir paredzējis speciālu regulējumu priekšvēlēšanu aģitācijas veikšanai, kas ir noteikts Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā. Tā 1. panta 4. punkts nosaka: “*Priekšvēlēšanu aģitācijas periods — laika posms no 120. dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai. Ja Saeima ir atlaista vai atsaukta vai republikas pilsētas dome vai novada dome tiek atlaista, vai tiek izsludinātas atkārtotas vēlēšanas, priekšvēlēšanu aģitācijas periods ir laika posms no vēlēšanu izsludināšanas dienas līdz vēlēšanu dienai.*” Ievērojot minēto, Latvijā no 2018. gada 9. jūnija līdz 2018. gada 6. oktobrim bija priekšvēlēšanu aģitācijas periods, kurā ir piemērojamas Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma normas.

Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome atbilstoši Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57. un 60. pantā noteiktajai kompetencei uzrauga, lai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievērotu Satversmi, Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumu, kā arī citus likumus, tostarp Priekšvēlēšanu aģitācijas likumu, jo viens no NEPLP uzdevumiem priekšvēlēšanu aģitācijas periodā ir uzraudzīt, lai priekšvēlēšanu aģitācijas materiāli elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmās tiktu izvietoti atbilstoši Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma prasībām, kā arī, lai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievērotu likumā noteiktos aizliegumus un uzliktos pienākumus.

I. ELEKTRONISKO PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU MONITORINGS

Priekšvēlēšanu aģitācijas perioda monitorings tika veikts saskaņā ar “Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes darbības plānu 2018. gada priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzībai”. Darbības plānā NEPLP noteica veicamās darbības pirms un pēc priekšvēlēšanu aģitācijas perioda, kā arī tā laikā. Plānā ir noteiktas konkrēti veicamās darbības, to izpildes termiņš un noteikts atbildīgais NEPLP sekretariāta departaments.

Viens no NEPLP darbības virzieniem bija vērsts uz elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšanu un brīdināšanu par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma noteiktajiem ierobežojumiem un pienākumiem, kas medijiem ievērojami konkrētos laika periodos. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšana tika īstenota, NEPLP interneta vietnē izvietojot

attiecīgus brīdinājumus un atgādinājumus. Paziņojumi tika izplatīti visa priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā. NEPLP ieskatā, tādējādi tika veicināta elektronisko plašsaziņas līdzekļu izpratne par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma noteikumiem, kas, iespējams, novērsa administratīvo pārkāpumu izdarīšanu elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībā. Apgalvojumu daļēji pamato apstākļi, ka tika saņemti tikai 11 iesniegumi par iespējamiem Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumiem, kas ir daudzkārt mazāk kā 2017. gada pašvaldību vēlēšanu aģitācijas periodā.

NEPLP pēc savas iniciatīvas veica pastāvīgu elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmu monitoringu, kopumā analizējot ne mazāk kā 10 000 raidstundu. Monitoringa mērķis bija pārbaudīt, vai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievēro Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 3. panta pirmajā daļā noteikto slēptās priekšvēlēšanu aģitācijas aizliegumu un citus likumā noteiktos aizliegumus. Jāatzīmē, ka līdz 2018. gada 26. novembrim, NEPLP ir konstatējusi vienu slēptās priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumu, par ko elektroniskajam plašsaziņas līdzeklim tika izteikts brīdinājums, ka atkārtota pārkāpuma gadījumā medijam var tikt piemērots naudas sods. Pārkāpuma recidīvs netika konstatēts, vienlaikus par NEPLP konstatēto tika informēts Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs informācijas apstrādei savas kompetences ietvaros. Jānorāda, ka NEPLP turpina analizēt divas epizodes, kurās, iespējams ir konstatējami priekšvēlēšanu aģitācijas perioda noteikumu pārkāpumi.

Par NEPLP konstatēto, veicot elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmu monitoringu, sabiedrība tika informēta NEPLP interneta vietnē (*sk. <https://neplpadome.lv/lv/sakums/mediju-lietotajiem/saeimas-velesanas-2018.html>*). Tas ir, NEPLP izvietoja starpziņojumus par katrā no aģitācijas perioda mēnešiem konstatēto radio un televīzijas programmās.

Vērtējot aizvadītā priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzības izpildi, secināms, ka prevencijas un elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšanas darbības virziens atzīstams par veiksmīgu. Minēto apstiprina tas, ka tika saņemti 11 iesniegumi par iespējamiem Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumiem, kā arī apstākļi, ka neskaitoties uz apjomīgu NEPLP monitoringu (*ne mazāk kā 10 000 raidstundas*), ir konstatēti 3 iespējamie administratīvie pārkāpumi. Līdz ar to arī turpmāk NEPLP vajadzētu attīstīt administratīvo pārkāpumu novēršanas virzienu, tādējādi palīdzot elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem labāk izprast normatīvo tiesību aktu regulējumu, vienlaikus mazinot administratīvo pārkāpumu izdarīšanu.

II. KOMERCIĀLIE ELEKTRONISKIE PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

1. Radio programmas

Veicot radio programmu analīzi, NEPLP konstatēja, ka 2018. gada jūnija un jūlija raidījumos politisko partiju un politiķu atspoguļojums lielākoties bija saistīts Saeimas vai Ministru kabineta darbu, konkrētās dienas vai nedēļas aktualitātēm, kā arī atsevišķu partiju vai politiķu veiktajām darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Savukārt 2018. gada augustā, septembrī un oktobrī radio programmās ir izvietoti ne tikai ziņu raidījumi, kas īsumā atspoguļo Saeimas un Ministru kabineta darbu, kā arī politiķu nostāju konkrētos jautājumos, konkrētās dienas aktualitātes, atsevišķu partiju vai politiķu veiktās darbības, bet arī diskusiju raidījumi un intervijas ar dažādu nozares ekspertu un politisko spēku piedalīšanos. Tāpat tikuši veidoti speciāli informatīvi sižeti, kuri iekļauti raidījumos, lai atspoguļotu uz 13. Saeimu kandidējošo politisko spēku programmās ietvertu piedāvājumu dažādību. Piemēram, tiek salīdzināts, partiju piedāvājums nodokļu sistēmas sakārtošanai, veselības nozares uzlabošanai, kā arī izmaiņām citās nozarēs. SIA “Baltkom Radio” programmā “Baltkom radio” programmā tika izvietotas intervijas un diskusiju raidījumi ar dažādiem ekspertiem, politologiem, publicistiem, kurās pārrunātas politiskās aktualitātes, analizētas partiju programmas un solījumi vēlētajiem. Tāpat par nozaru aktualitātēm intervijās aicināti izteikties arī politiķi. Savukārt akciju sabiedrības “RADIO SWH” programmā “Radio SWH” tika izvietots raidījums “Simt krēslu sprints”, kurā diskutēt par dažādu nozaru attīstību ikreiz ir aicināti dažādi studijas viesi, tajā skaitā arī politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji. Katrs raidījums ir veltīts atsevišķai nozarei, piemēram, izglītības un zinātnes, veselības, lauksaimniecības vai satiksmes nozarei, raidījuma laikā tiek analizētas gan problēmas, ar kurām šajā nozarē nākas saskarties, gan prognozētas nozaru attīstības iespējas. Kopumā raidījums veidots strukturēti un raidījuma vadītājs visiem diskusijas dalībniekiem dod vienlīdz ilgu laiku paust savu viedokli un nav novērots, ka kādam politiskajam spēkam tiktu dota iespēja izklāstīt savu viedokli un ieceres vairāk kā citiem, tāpat nav novērots, ka pozitīvi vai negatīvi tiktu izcelti atsevišķi politiskie spēki un to līdz šim paveiktais vai pieļautās kļūdas.

Komerčiālajās radio programmās regulāri tiek izvietoti ziņu raidījumi, kuros vairākas reizes dienā tiek atspoguļotas politiķu un partiju darbības un klausītāji tiek informēti par jaunākajām aktualitātēm politikā. Komerčiālajās radio programmās izvietoto ziņu raidījumu saturu politisko aktualitāšu kontekstā būtībā veido ziņu aģentūru sagatavotie materiāli. Minētais liecina, ka ievērojama daļa atspoguļoto politisko aktualitāšu radio programmās, iespējams, ir balstītas tikai ziņu aģentūru radītajā saturā, bez elektroniskā plašsaziņas līdzekļa veiktas

analīzes un citu žurnālistikas metožu izmantošanas. Tādējādi ziņu aģentūras pastarpināti ietekmē medijos pieejamo informāciju, kura sasniedz ievērojamu sabiedrības daļu. Tuvojoties 13. Saeimas vēlēšanām, komerciālajās radio programmās arvien biežāk izskanēja politisko partiju nosaukumi saistībā ar sabiedriskās domas aptaujas rezultātiem par politisko partiju un partiju apvienību popularitāti, taču aptaujas rezultātu atspoguļojums ir vispārīgs, īpaši neizceļot nevienu politisko spēku. Tāpat partiju un partiju apvienību nosaukumi izskan saistībā ar informāciju par izdevumiem, kurus partijas iztērējušas priekšvēlēšanu aģitācijai, kā arī par to, kuri politiskie spēki visbiežāk reklamējušies sociālajos tīklos.

2. Televīzijas programmas

Komerčiālo televīzijas programmu monitoringa dati norāda, ka, līdzīgi kā radio programmās, politisko partiju un politiķu atspoguļojums galvenokārt saistīts ar Saeimas vai Ministru kabineta darbu, konkrētās dienas vai nedēļas aktualitātēm, kā arī atsevišķu partiju vai politiķu veiktajām darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Televīzijas raidījumos ir novērojama plašāka atspoguļoto notikumu analīze, iesaistot dažādu viedokļu paudējus, tostarp nozaru ekspertus u.tml. Līdz ar to pretēji novērotajai tendencei radio programmu saturā, televīzijas raidījumu veidotāji mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem.

NEPLP konstatē, ka ievērojama politiķu līdzdalība vērojama elektroniskā plašsaziņas līdzekļa AS "TV Latvija" programmas "RīgaTV 24" raidījumos, kuros par aktualitātēm regulāri tiek intervēti vai aicināti piedalīties diskusijās sabiedrībā pazīstami cilvēki, nozares eksperti un dažādu politisko partiju pārstāvji. Par politiskajām aktualitātēm plaši diskutēts tikai tādos "RīgaTV 24" raidījumos kā "Preses klubs", "Kārtības rullis" un "Dienas personība ar Veltu Puriņu: priekšvēlēšanu cīņas". No monitoringa datiem izriet, ka nav konstatējams tiešs vai netiešs atbalsts atsevišķu politisko partiju popularizēšanai, jo, lai arī raidījumos aicināti piedalīties politisko partiju un partiju apvienību deputātu un ministru prezidenta amata kandidāti, raidījumu ietvaros tiek nodrošināta viedokļu daudzējādība, diskutēts par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem, īpaši neizceļot kādu politisko spēku vai deputātu kandidātu pozitīvi vai negatīvi.

2018. gada jūnijā, jūlijā un augustā tādās programmās kā "TV3", "LNT" un "Pirmais Baltijas Kanāls Latvija" politisko partiju pārstāvju līdzdalība bija zema. Tuvojoties 13. Saeimas vēlēšanām, tas ir, septembra un oktobra mēneša raidījumos lielāka uzmanība politiskajām aktualitātēm tikusi veltīta arī tādās komerciālajās televīzijas programmās kā "LNT" un "TV3",

lai arī lielākoties partijas un partiju apvienības, kā arī deputātu kandidāti tiek pieminēti ziņu raidījumos, atspoguļojot jaunākās politiskās aktualitātes, bieži ziņu raidījumu ievaros tiek demonstrētas intervijas ar dažādu politisko spēku pārstāvjiem. Interviju laikā tiek noskaidrots studijas viesu viedoklis gan par gaidāmajām 13. Saeimas vēlēšanām un to iznākumu, gan apspriesti dažādi sabiedrībai aktuāli jautājumi. Nav novērots, ka ziņu raidījumu ietvaros pozitīvi vai negatīvi būtu izcelti kādi politiskie spēki vai atsevišķi deputātu kandidāti. Savukārt raidījuma “900 sekundes” ietvaros tiek demonstrēti iepriekš sagatavoti sižeti, kuru laikā astoņu populārāko partiju Ministru prezidenta amata kandidāti atbild uz žurnālistes sagatavotajiem “ātrajiem jautājumiem”. Šajos sižetos Ministru prezidenta amata kandidāti atbild uz jautājumiem par savām interesēm, iecerēm, hobijiem, žurnālisti neuzdod jautājumus par politiku, partiju un partiju apvienību programmām, tādējādi skatītājiem tiek dota iespēja gūt priekšstatu par Ministru prezidenta amata kandidātu dzīvi, vērtībām ārpus profesionālās darbības. Televīzijas programmā “LNT” skatītājiem tika demonstrētas arī partiju un partiju apvienību līderu debates.

Televīzijas programmā “Pirmais Baltijas Kanāls Latvija” Politiku publicitāte bija zema visa priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā – politiskās partijas, partiju apvienības un deputātu kandidāti pārsvarā tiek atspoguļoti ziņu raidījumos, tostarp arī intervijās. Skatītājiem netiek demonstrēti diskusiju raidījumi, kuros par aktualitātēm aicināti diskutēt dažādu politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji. Tāpat elektroniskais plašsaziņas līdzeklis savā programmā neizvietoja apmaksātus priekšvēlēšanu aģitācijas materiālus.

III. SABIEDRISKIE ELEKTRONISKIE PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 66. panta pirmā daļa noteic: *“Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina informāciju, kas nepieciešama, lai katrs sabiedrības loceklis varētu veidot pamatotu un brīvu viedokli.”* Tā paša panta otrā daļa nosaka, ka *“sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmas tiek veidotas atbilstoši augstām ētikas un kvalitātes prasībām un atspoguļo sabiedrības uzskatu dažādību. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās nedrīkst atspoguļot tikai atsevišķu politisko, ideoloģisko, ekonomisko, reliģisko vai citu grupu intereses.”*, savukārt panta trešā daļa paredz: *“Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu veidošanā tiek ievērota Latvijas sabiedrības dažādība sociālajā, ekonomiskajā, reģionālajā, izglītības, kultūras un reliģijas ziņā, respektējot cilvēka tiesības un pamatbrīvības, visu cilvēku vienlīdzību likuma priekšā, uzskatu un izteiksmes brīvību, tiesības brīvi saņemt un izplatīt informāciju, nevainīguma prezumpciju, personiskās dzīves, kā arī goda un cieņas*

neaižskaramību.” Ar minētajām tiesību normām likumdevējs ir uzsvēris sabiedrisko elektroniskā plašsaziņas līdzekļu veidoto programmu nozīmi un ietekmi sabiedrības viedokļa veidošanā par aktualitātēm politikā, ekonomikā, sociālajā un izglītības jomā, aizsardzības u.c. jautājumos. Līdz ar to likumdevējs ir noteicis sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem sevišķi augstus standartus programmu un raidījumu veidošanā. Arī Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71. panta pirmā daļa nosaka konkrētus uzdevumus, kas izpildāmi sabiedriskajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, veidojot to radio un televīzijas programmas.

Ņemot vērā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā noteiktos sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu veidošanas uzdevumus un standartus, konstatējams, ka sabiedrisko mediju saturā ir izvērstāka un padziļinātāka aktualitāšu, tostarp politisko aktualitāšu, analīze. Sabiedriskie mediji, izmantojot ziņu dienesta resursus, veicot notikumu izpēti un analīzi, nepaļaujoties uz ziņu aģentūru radīto saturu, mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem, nodrošinot alternatīvu notikumu atspoguļojumu. Tādās sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās kā “LTV1”, “LTV7”, “Latvijas Radio 1”, “Latvijas Radio 2”, “Latvijas Radio 4” politiskās aktualitātes tikušas atspoguļotas ne tikai ziņu raidījumos, bet arī intervijās un diskusiju raidījumos, kuri veidoti īpaši pirms 13. Saeimas vēlēšanām nolūkā atspoguļot sabiedrībai nozīmīgus tematus un dot iespēju skatītājiem un klausītājiem uzzināt politisko partiju un partiju apvienību, kā arī sabiedrībā pazīstamu cilvēku un nozaru ekspertu nostāju konkrētos aktuālos jautājumos. Šajos raidījumos aicināti piedalīties gan dažādu politisko partiju pārstāvji, gan nozaru eksperti, žurnālisti, uzņēmēji un citi sabiedrībā pazīstami cilvēki. Tāpat atsevišķu raidījumu ietvaros tiek demonstrēti iepriekš sagatavoti sižeti gan par politiskajām partijām, deputātu kandidātiem, gan īsi apkopojumi, kuros atspoguļoti partiju un partiju apvienību piedāvājumi konkrētu nozaru sakārtošanai. Kā piemēru var minēt programmā “Latvijas Radio 2” izvietoto raidījumu “Vēlēšanu grābeklis” un programmā “Latvijas Radio 1” izvietoto raidījumu “Īstenības izteiksme”, kura laikā klausītājiem īsumā tiek sniegta žurnālista iepriekš sagatavota informācija par konkrētām sabiedriski nozīmīgām tēmām. Tāpat pieminams arī raidījums “Vēlēšanu studija”, kur katrā raidījumā tika diskutēts par citu sabiedriski nozīmīgu tēmu, piedaloties attiecīgās nozares pārstāvim, un raidījuma ietvaros tika atspoguļoti žurnālistu iepriekš sagatavota informācija par politisko spēku iecerēm konkrētās nozares attīstībai. Programmā “Latvijas Radio 1” izvietotas arī intervijas un diskusiju raidījumi, kuru tēmas, tuvojoties 13. Saeimas vēlēšanām, veltītas dažādām nozarēm, piemēram tieslietu, lauksaimniecības, uzņēmējdarbības nozarei u.tml. Programmā “Latvijas

Radio 1” raidījumā “Rīta intervija” raidījuma vadītājs regulāri uz sarunu ir aicinājis kādas politiskās partijas vai partiju apvienības pārstāvi. Raidījuma ietvaros tiek apspriesti jautājumi gan par partiju programmām un iecerēm, gan deputātu kandidātu personiskajām ambīcijām, tādējādi viena raidījuma ietvaros tiek atspoguļota vienas partijas vai partiju apvienības un deputāta kandidāta nostāja, bet ilgākā laika periodā uzskatāmi redzams, ka tiek nodrošināta viedokļu daudzveidība. Raidījuma “Krustpunktā” ietvaros par aktualitātēm konkrētās nozarēs aicināti diskutēt arī attiecīgās nozares ministri, deputātu kandidāti, kā arī ar nozari cieši saistītas personas. Raidījumā “Krustpunktā” klausītājiem atspoguļota arī uz Saeimu kandidējošo partiju un partiju apvienību līderu izjautāšana, kuras laikā partiju līderi sniedza atbildes uz dažādiem raidījuma klausītāju jautājumiem, tāpat “Kultūršoka” ietvaros tikušas analizētas arī politisko spēku izvietotās reklāmas gan sociālajos medijos, gan elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos, gan vidē, kā arī vērtēta šo reklāmu ietekme uz iespējamo vēlēšanu rezultātu. Lai informētu klausītājus par visiem politiskajiem spēkiem, kas kandidē 13. Saeimas vēlēšanās, katru dienu aptuveni vienā un tajā pašā laikā no rīta un pēcpusdienā programmā “Latvijas Radio 1” bija izvietots raidījums “Partiju vizītkartes”, kura ietvaros katru dienu deputātu kandidātu sarakstu numuru secībā tika atspoguļota informācija par konkrēto politisko spēku, īsumā skaidrojot politiskā spēka vēsturi, pieminot līderus, ziedotājus, partijas programmas galvenos jautājumus, kā arī atspoguļojot arī daļas sabiedrības viedokli par konkrēto partiju, iekļaujot raidījumā nejausi satiktu cilvēku atbildes uz žurnālistu jautājumiem.

Kopumā sabiedrisko radio programmās izvietotais saturs pirmsvēlēšanu periodā bijis koncentrēts uz dažādu nozaru un sabiedrībā aktuālu problēmu atspoguļošanu, vienlaikus klausītāji tikuši informēti par priekšvēlēšanu un citām aktualitātēm gan regulāros ziņu izlaidumos, gan īpaši veidotos raidījumos, kuros atspoguļoti politisko spēku un deputātu kandidātu viedokļi konkrētos jautājumos, kā arī izteikti pieņēmumi par novērotajām tendencēm priekšvēlēšanu aģitācijas periodā.

Speciāli 13. Saeimas vēlēšanām veidoti raidījumi un diskusijas izvietotas arī televīzijas programmās “LTV1” un “LTV7”. Politiskās aktualitātes ziņu raidījumu ietvaros tiek atspoguļotas ne tikai ziņu sižetu ietvaros, bet arī interviju un diskusiju formātos. Piemēram, “LTV1” raidījuma “Rīta panorāma” ietvaros ir iekļautas gan intervijas ar ministriem, deputātu kandidātiem un uz 13. Saeimu kandidējošo politisko spēku līderiem, gan deputātu kandidātu debates, kuru laikā ik rītu uz jautājumiem atbild un viens otru izjautā divu dažādu politisko spēku deputātu kandidāti. Arī raidījuma “Panorāma” ietvaros priekšvēlēšanu periodā pastiprināta uzmanība tikusi pievērsta politisko spēku programmu analīzei un īpaši veidoti

informācijas kopsavilkumi par politisko spēku piedāvājumiem, piemēram, aizsardzības, nodokļu un citos jautājumos tikuši demonstrēti raidījuma skatītājiem. Uzmanība politiskiem jautājumiem tikusi pievērsta arī raidījumā “Kultūršoks”, kurā tikusi analizēta šā brīža situācija kultūras jomā, kā arī apspriestas partiju ieceres un iespējamās perspektīvas kultūras jomas sakārtošanai. Programmā “LTV1” izvietots arī tāds raidījums kā “Partija fokusā”, kurā aicināti piedalīties partiju un partiju apvienību deputātu sarakstu līderi. Diskusijas dalībnieki atbild uz žurnālistu sagatavotiem jautājumiem, skaidro politiskā spēka nostāju konkrētos jautājumos un darbam 13. Saeimā izvirzītās prioritātes. NEPLP ir konstatējusi, ka informācija raidījumos tiek atspoguļota objektīvi, deputātu kandidātiem tiek dota iespēja paust savu viedokli, kā arī oponent raidījuma vadītāju teiktajam. Tāpat programmā tikušas atspoguļotas partiju un partiju apvienību līderu debates, kā arī ministru prezidentu kandidātu debates.

Jāatzīmē, ka gan televīzijas programmā “LTV1”, gan radio programmā “Latvijas radio 1” politiskās aktualitātes atspoguļotas arī visu vēlēšanu dienu, kā arī vēlēšanu naktī. Ziņu sižeti visas dienas garumā pārsvarā atspoguļoja vēlēšanu norisi, vēlēšanu aktivitāti, kā arī iespējamus pārkāpumus. Pēc tam, kad 13. Saeimas vēlēšanas bija noslēgušās, raidījumu vadītāji kopā ar studijas viesiem – politisko spēku pārstāvjiem, ekspertiem, žurnālistiem u.c. – sekoja līdzi provizoriskajiem vēlēšanu rezultātiem, pārrunāja vēlēšanu norisi un diskutēja par gaidāmajiem rezultātiem, tādējādi sniedzot aktuālo informāciju arī skatītājiem un klausītājiem.

Ievērojot to, ka VSIA “Latvijas televīzija” programmā “LTV1” un VSIA “Latvijas Radio” izvietotajos raidījumos piedalīties un diskutēt bija aicināti politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji, NEPLP pievērsa pastiprinātu uzmanību šajās programmās izvietoto raidījumu atbilstībai Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajām prasībām par priekšvēlēšanu aģitācijas izvietošanu. Veicot programmā izvietoto raidījumu monitoringu un izvērtējot un analizējot konkrētus raidījumus ar nozaru ekspertu un politisko partiju un partiju apvienību pārstāvju piedalīšanos, NEPLP ir vērtējusi, vai raidījumos nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes. NEPLP, analizējot šajās programmās izvietoto raidījumu saturu, nav konstatējusi slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes.

Tāpat kā komerciālajās, arī sabiedriskajās radio un televīzijas programmās tiek atskaņoti un demonstrēti ziņu sižeti, kuri atkārtojas vairākas reizes dienā, tādējādi īsumā informējot sabiedrību par svarīgākajiem dienas notikumiem gan politikas, gan kultūras, veselības un sadzīves jomās. Ziņu raidījumos konkrētajā laika periodā galvenokārt atspoguļotas tēmas, kas Saistītas ar jautājumiem, kurus pirms vēlēšanām jālemj vēl 12. Saeimas deputātiem, tāpat skatītāji un klausītāji informēti par politisko spēku izdevumiem priekšvēlēšanu aģitācijai, kā

arī par 13. Saeimas vēlēšanu norisi. NEPLP nav konstatējusi, ka sabiedriskajos elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos tiktu pievērsta pastiprināta uzmanība kādam konkrētam politiskajam spēkam, atspoguļojot to pozitīvi vai negatīvi.

IV. SECINĀJUMI

Vērtējot izplatīto programmu saturu kopumā, NEPLP secina, ka laika posmā no 2018.gada 1.septembra līdz 6.oktobrim politisko partiju un politiķu aktivitāte salīdzinājumā ar aktivitāti 2018.gada jūnijā, jūlijā un augusta mēnešos bija augstāka. Šajā laika posmā kopējā publicitāte visaugstākā bijusi tādām politiskajam spēkam kā “Zaļo un zemnieku savienība”. Otrajā vietā publicitātes ziņā bijusi sociāldemokrātiskā partija “Saskaņa”, bet trešajā – “Nacionālā apvienība”. Bieži pieminētas arī tādas politiskās partijas kā “Jaunā Vienotība” un “KPV LV”. Jāatzīmē, ka medijos, kuru programmas tiek veidotas latviešu valodā, visbiežāk pieminētais politiskais spēks ir “Zaļo un zemnieku savienība”, turpretim medijos, kuru programmas tiek veidotas krievu valodā, visbiežāk pieminēta sociāldemokrātiskā partija “Saskaņa”. Kopējā publicitāte gan televīzijas, gan radio programmās salīdzinoši maza bijusi tādiem politiskajiem spēkiem kā “Attīstībai/Par”, “Jaunā konservatīvā partija”, “No sirds Latvijai” un “Latvijas Reģionu apvienība” un citām partijām, kuru izredzes pārvarēt 5% barjeru iekļūšanai 13. Saeimā pēc sabiedriskās domas aptaujas rezultātiem bija salīdzinoši mazas.

NEPLP konstatē, ka kopējā politisko spēku aktivitāte elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmās, reklamējot konkrēto politisko spēku, nav augsta. Tas skaidrojams ar apstākli, ka daļa politisko spēku savas priekšvēlēšanu kampaņas aktīvi veic citās platformās, tostarp interneta vidē, izvietojot dažādas reklāmas un publicējot partijas, partiju apvienības vai atsevišķu deputātu kandidātu viedokļus u.c. informāciju. NEPLP norāda, ka atbilstoši likumā noteiktajai NEPLP kompetencei, NEPLP neuzrauga priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietošana dažādos sociālajos tīklos, kā arī preses izdevumos.

Politiskā spēka “Zaļo un zemnieku savienība” augstā popularitāte skaidrojama ar to, ka šo politisko spēku pārstāv gan Ministru prezidents Māris Kučinskis, gan finanšu ministre Dana Reizniece – Ozola, kuru komentāri bieži demonstrēti, informējot sabiedrību par dažādām politiskām aktualitātēm un pieņemtajiem lēmumiem. Tāpat 12. Saeimas deputātiem vēl pirms vēlēšanām bija jālemj jautājums par grozījumiem Latvijas Republikas Satversmē, paredzot, ka Valsts prezidentu turpmāk ievēlēs atklāti, taču atsevišķi “Zaļo un zemnieku savienības” deputāti šādu ieceri neatbalstīja, tāpat “Zaļo un zemnieku savienības” pārstāvji rosināja izdarīt Latvijas Republikas Satversmē grozījumus, kas paredzētu, ka Valsts prezidentu ievēlētu tauta,

tāpēc, lai noskaidrotu šī politiskā spēka viedokli attiecīgajos jautājumos, pastiprināta uzmanība tika pievērsta tieši “Zaļo un zemnieku savienībai”. Savukārt “Nacionālās apvienības” un sociāldemokrātiskās partijas “Saskaņa” augstais publicitātes līmenis skaidrojams ar to, ka gan sabiedrībā kopumā, gan Saeimā aktuāls bijis jautājums par bijušo Valsts Drošības Komitejas aģentu kartotēkas publiskošanu. Viedokli šajā jautājumā bieži izteikuši gan “Nacionālās apvienības”, gan sociāldemokrātiskās partijas “Saskaņa” deputāti, tāpat šis jautājums ticis apskatīts vairākos raidījumos, kur viedokli bijis iespējams paust sabiedrībā zināmiem cilvēkiem.

Kopumā elektronisko plašsaziņas līdzekļu raidījumi ir bijuši balstīti Saeimas un Ministru kabineta darba atspoguļojumā un attiecīgo amatpersonu komentāru izplatīšanā. Tomēr laika posmā no 2018.gada 1.septembra līdz 6.oktobrim ievērojami vairāk izplatītas arī intervijas un diskusiju raidījumi ar politisko spēku pārstāvju, žurnālistu, uzņēmēju un nozaru ekspertu piedalīšanos. Tādējādi skatītājiem un klausītājiem tika dota iespēja izvērtēt partiju un partiju apvienību, kā arī konkrētu deputātu kandidātu ieceres, piedāvājumu un pieņemt lēmumu, kuru politisko spēku atbalstīt 13. Saeimas vēlēšanās. NEPLP konstatē, ka, tuvojoties 13.Saeimas vēlēšanām, pastiprināta uzmanība medijos tika pievērsta tieši tiem politiskajiem spēkiem, kuru izredzes iekļūt 13. Saeimā pēc sabiedriskās domas aptaujas rezultātiem bija vislielākās. Taču atsevišķos diskusiju raidījumos gan televīzijas programmās “LTV1” un “LNT”, gan radio programmā “Latvijas radio 1” iespēja piedalīties, paust viedokli un atbildēt uz jautājumiem tika nodrošināta visu 16 uz 13. Saeimu kandidējošo partiju un partiju apvienību pārstāvjiem.

NEPLP secina, ka elektroniskie plašsaziņas līdzekļi, pieļaujot politisko partiju pārstāvju dalību raidījumos, ir nodrošinājuši atbilstību žurnālistikas standartiem, kā arī spējuši profesionāli vadīt raidījumus, nedodot uzaicinātajiem politisko spēku pārstāvjiem iespēju tieši vai netieši aģitēt par vai pret kādu politisko partiju vai deputāta kandidātu. Mediji, kas visaktīvāk nodrošinājuši politisko aktualitāšu atspoguļojumu un politiķu līdzdalību raidījumos ir AS “TV Latvija”, VSIA “Latvijas televīzija”, AS “Latvijas Neatkarīgā Televīzija” un VSIA “Latvijas Radio”, kuru programmās “RīgaTV 24”, “LTV1”, “LNT” un “Latvijas radio 1” izvietotajos raidījumos visbiežāk atspoguļoti dažādi politiskie spēki, kā arī ekspertu un sabiedriski aktīvu un pazīstamu cilvēku viedokļi, tādējādi veicinot viedokļu daudzējādību un sabiedrības iespējas objektīvi izvērtēt katra politiskā spēka piedāvājumu Saeimas vēlēšanām. NEPLP nav saskatījusi precedentus, ka kāda televīzijas vai radio programma īpaši izceltu vai atspoguļotu tikai kāda konkrēta politiskā spēka deputātu kandidātus, to darbības vai viedokli.

Vērtējot aizvadītā priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzības izpildi, secināms, ka prevencijas un elektronisko plašsaziņas līdzekļu informēšanas darbības virziens atzīstams par veiksmīgu. Minēto apstiprina tas, ka tika saņemti 11 iesniegumi par iespējamiem Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumiem, kā arī apstāklis, ka neskaitoties uz apjomīgu NEPLP monitoringu (*ne mazāk kā 10 000 raidstundas*), ir konstatēti 3 iespējamie administratīvie pārkāpumi. Līdz ar to arī turpmāk NEPLP vajadzētu attīstīt administratīvo pārkāpumu novēršanas virzienu, tādējādi palīdzot elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem labāk izprast normatīvo tiesību aktu regulējumu, vienlaikus mazinot administratīvo pārkāpumu izdarīšanu.